

Situația Bisericii Ortodoxe Române și legăturile ei ecumenice în contextul noii Europe (1989-2009)

Biserica Ortodoxă Română este, după Biserica Ortodoxă Rusă, cea de-a doua Biserică Ortodoxă din lume în ceea ce privește numărul de credincioși. Potrivit ultimului recensământ (2002), 86.7% din cei 21.794.793 de locuitori ai României s-au declarat creștini ortodocși. După ce a devenit autocefală la 25 aprilie 1885, Biserica Ortodoxă Română a fost ridicată la rangul de Patriarhie la 25 februarie 1925.

Biserica noastră, la fel ca multe alte Biserici din Răsăritul Europei a trebuit să treacă în a doua parte a secolului al XX-lea prin „Marea Roșie a comunismului“, ajungând la limanul libertății după aproape o jumătate de secol de existență sub dictatură atee.

Situația Bisericii Ortodoxe Române în noul context european

Imediat după căderea cortinei de fier, Biserica Ortodoxă Română s-a aflat în fața unor imense provocări, determinate de noua realitate politică a țării și a Europei. Noul context european, caracterizat prin secularizare crescândă și fenomenul de globalizare, a devenit evident și în țara noastră în ultimii ani, astfel că Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a fost nevoit să emită documente și hotărâri cu privire la multitudinea problemelor de etică și bioetică, care frământă lumea contemporană: avortul, eutanasia, transplantul de organe, ingineria genetică, clonarea etc. Biserica a trebuit să se transforme rapid dintr-o instituție căreia i-a fost permis să activeze doar intra muros, într-o instituție capabilă să răspundă necesităților societății extra muros.

Astfel, prin eforturile susținute ale ierarhilor, preoților, profesorilor de teologie, monahilor și cu sprijinul laicului și al milioane de credincioși români, s-a reintrodus religia în școală, au fost redeschise vechile Facultăți de Teologie desființate de comuniști și au fost înființate altele noi, s-a început rezidirea bisericilor demolate de comuniști și ridicarea a sute de biserici la sate și în special în orașe, în cartierele construite în timpul regimului comunist, unde nu existau locașuri de cult și s-au redeschis și înființat sute de noi mănăstiri. Lucrarea social-filantropică a Bisericii s-a extins în unități ale statului ca: spitale, unități militare, penitenciare. Biserica și-a creat propriile instituții sociale de caritate – cantine pentru săraci, cămine pentru copii și bătrâni, dispensare, centre medicale etc. – înțelegând Tradiția într-un mod viu și creator și oferind câmp misionar credinței lucrătoare prin iubire.

Pentru a susține această nouă situație în cadrul statului și societății române, Biserica Ortodoxă Română a trebuit, după 1990, să aducă peste 100 de amendamente vechiului Statut pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, publicat în 1948, și să elaboreze unul nou, adoptat în ședința Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române din data de 13 februarie 2007, dezvoltându-se constant și consecutiv în mai multe domenii de activitate: pastoral-liturgic, cultural-misionar, social-filantropic, economic-financiar și patrimonial-imobiliar.

Printre notele specifice ale noului Statut, dorim să evidențiem puternica accentuare a legăturii dintre libertate și responsabilitate, dar și autonomie și cooperare, la toate nivelurile bisericești, accentuarea sinodalității, cooperarea dintre cler și mireni la realizarea misiunii Bisericii în lume, prezența activă a Bisericii în viața societății, mai buna administrare a bunurilor bisericești și dinamizarea misiunii în rândul diasporei ortodoxe române. Toate acestea constituie

*elemente esențiale ale identității și activității Ortodoxiei românești la începutul secolului al XXI-lea, în context european și panortodox*¹.

Cele aproape 2000 de biserici construite în România în ultimii 20 de ani sunt o mărturie a rodirii libertății, dar și a evlaviei, dărniceii și hărniceii preoților și credincioșilor ortodocși din țara noastră, urmași ai marilor voievozi români, ctitori de biserici și mănăstiri. Evlavia profundă a poporului nostru poate fi măsurată și dacă se are în vedere faptul că Biserica Ortodoxă Română are azi 637 de mănăstiri și schituri, cu peste 8.000 de monahi și monahii, multe dintre acestea fiind redeschise sau înființate după 1989.

În interiorul granițelor țării, Patriarhia Română este împărțită administrativ în 6 Mitropolii, formate din Arhiepiscopii și Episcopii, cu un total de 13.527 parohii și filii, deservite de 14.513 preoți și diaconi, care slujesc în 15.218 lăcașuri de cult. În ultimii doi ani, la inițiativa Noastră au fost create noi eparhii pentru românii ortodocși din diaspora, în vederea intensificării lucrării pastoral-misionare în rândul acestor comunități aflate în Europa apuseană, dar și pe alte continente. Anul trecut au fost înființate patru noi eparhii în diaspora: Episcopia Ortodoxă Română a Italiei, Episcopia Ortodoxă Română a Spaniei și Portugaliei, Episcopia Ortodoxă Română a Europei de Nord și Episcopia Ortodoxă Română a Australiei și Noii Zeelande. În prezent, Biserica Ortodoxă Română are 3 Mitropolii în Europa (constituite din 3 Arhiepiscopii și 7 Episcopii) și o Arhiepiscopie pe continentul american. Au fost înființate recent două noi parohii Ortodoxe Române în Japonia (Tokyo și Osaka) și una în Siria, la Damasc. La acestea se adaugă Biroul Patriarhiei Române pe lângă instituțiile europene (Bruxelles).

În plan social-filantropic, Biserica noastră a înțeles că este necesară o legătură specială între Liturghie și Filantropie, avându-i ca modele pe Sfântul Vasile cel Mare și pe Sfântul Ioan Gură de Aur. Căci, despărțirea rugăciunii și a spiritualității de social duce la pietism, iar despărțirea socialului de spiritualitate conduce la secularizare.

Biserica Ortodoxă Română este conștientă că cel mai credibil discurs despre iubirea lui Dumnezeu pentru această lume sunt faptele vizibile de iubire.

Fidelă acestei înțelegeri, Biserica noastră a dezvoltat după 1990 un sistem organizat de asistență socială, care a cunoscut o dinamică deosebită, în special în ultimii ani. Astfel, în Patriarhia Română funcționează în prezent 345 așezăminte social-filantropice, dintre care: 109 așezăminte pentru copii, 51 așezăminte pentru vârstnici, 106 cantine și brutării sociale, 23 cabinete medicale și 2 farmacii sociale, 11 centre de diagnostic și tratament medical pentru persoane cu nevoi speciale, 33 centre de consiliere, 2 centre pentru victimele traficului de ființe umane și 19 centre pentru asistența familiilor în dificultate. De serviciile și proiectele sociale desfășurate în eparhiile Patriarhiei Române beneficiază peste 400.000 de persoane (familii sărace, copii și bătrâni din așezămintele sociale ale Bisericii și ale Statului, persoane cu diferite dizabilități și deficiențe, șomeri etc.)².

În data de 2 octombrie 2007, imediat după întronizarea Noastră ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, am încheiat Protocolul de cooperare în domeniul incluziunii sociale între Guvernul României și Patriarhia Română, pentru ca la data de 24 iulie 2008, Patriarhia Română și Ministerul Sănătății Publice să semneze Protocolul de cooperare privind parteneriatul în domeniul asistenței medicale și spirituale. De asemenea, în scopul dezvoltării și extinderii activităților social-filantropice, în cooperare cu mai multe eparhii, a fost înființată în anul 2007 Federația Filantropia a Patriarhiei Române.

Deoarece nevoile sunt mult mai mari, dorim să extindem și să intensificăm această activitate socială, mai ales astăzi, când criza economică produce multă sărăcie și suferință

¹ † Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, „Libertate și responsabilitate pentru comuniune în Biserică“, prefață la Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2008, pp. 5-12.

² Cf. Cuvântul Preafericitului Părinte Patriarh Daniel rostit la deschiderea lucrărilor Consultației pe tema diaconiei sociale, organizată de Consiliul Mondial al Bisericilor, Palatul Patriarhiei, 18-20 mai 2009. www.basilica.ro/ro/documente/.

umană, iar Bisericile sunt chemate să aducă bucurie și speranță acolo unde este tristețe și incertitudine.

În întreaga ei lucrare pastoral-misionară, Biserica Ortodoxă Română este sprijinită azi spiritual și de rugăciunile celor 97 de Sfinți Români înscrși în calendarul ortodox român. Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a canonizat după eliberarea de dictatura comunistă 36 de noi Sfinți Români și a extins cinstirea a 42 de Sfinți Români, preluați din sinaxare mai vechi sau cu cinstire locală, la nivelul întregii Patriarhii Române – ierarhi, preoți, cuvioși și cuvioase, domnitori și țărani.

Pentru a susține întreaga lucrare pastorală, catehetică și misionară a Bisericii Ortodoxe Române, am reușit să înființăm, cu ajutorul lui Dumnezeu, la data de 27 octombrie 2007, „Centrul de Presă BASILICA” al Patriarhiei Române, din care fac parte: postul de televiziune TRINITAS TV, postul de radio TRINITAS, publicațiile Ziarul Lumina, Lumina de duminică și Vestitorul Ortodoxiei, Agenția de știri BASILICA și Biroul de Presă și Comunicații al Patriarhiei Române. Acest centru mass-media reprezintă o lucrare de mare importanță misionară, întrucât prin intermediul său sunt transmise în direct slujbele liturgice și principalele evenimente din viața Bisericii noastre, dar, în același timp, sunt reflectate din punct de vedere creștin toate aspectele vieții sociale, politice, economice și culturale în noul context european multi-religios, multi-etic și multi-cultural.

Aderarea României la Uniunea Europeană a fost susținută de Biserica noastră încă de la început, Biserica Ortodoxă Română aflându-se printre semnatarii Declarației Cultelor privind integrarea României la Uniunea Europeană (Snagov, 16 mai 2000). Având în vedere viața religioasă intensă a credincioșilor săi, Biserica noastră s-a angajat, alături de celelalte culte din România, „să contribuie la îmbogățirea patrimoniului spiritual și cultural european, reafirmând respectul pentru viața, demnitatea persoanei umane, dreptul la proprietate, valoarea familiei și a solidarității umane”³, pentru a mări valoarea tezaurului spiritual și cultural european. Conștientă de faptul de a fi cea mai numeroasă Biserică Ortodoxă a unui stat membru al Uniunii Europene, Biserica noastră a organizat conferințe pastoral-misionare în întreaga țară, cu privire la exigențele, problemele și perspectivele integrării europene, conștientizând faptul că integrarea înseamnă o șansă, dar și o mare responsabilitate⁴.

Legăturile ecumenice ale Bisericii Ortodoxe Române în contextul noii Europe

În perioada dictaturii comuniste s-a dezvoltat în România „un ecumenism sub cruce”⁵. După 1990 relațiile ecumenice ale Bisericii Ortodoxe Române cu alte Biserici au fost influențate de noile evoluții europene, dar și de provocările din interiorul țării. Implicarea ecumenică a Bisericii Ortodoxe Române se desfășoară la trei niveluri: național, european și mondial.

La nivel național, Biserica Ortodoxă Română este din 1991 membră a Asociației Ecumenice a Bisericilor din România (AIDRom), susținând proiectele inițiate de aceasta cu privire la continuarea dialogului teologic între Bisericile din România, formarea ecumenică, dezvoltarea comunitară a minorităților religioase și etnice din țara noastră și programele pentru femei, dar și dezvoltând proiecte comune în domeniul diaconiei.

Din anul 1992, Biserica Ortodoxă Română este membră a Societății Biblice Interconfesionale din România, din care fac parte 12 Biserici, contribuind în spirit de deschidere ecumenică la răspândirea cuvântului lui Dumnezeu în școli, penitenciare, cămine de copii sau

³ Cf. Mîruna Tătaru-Cazaban, „Declarația Cultelor privind integrarea României în Uniunea Europeană”, în: *Biserica Ortodoxă Română*, nr. 4-6/2000, pp. 121-122.

⁴ Cf. Conferința pastoral-misionară „Biserica Ortodoxă Română și integrarea europeană. Exigențe, probleme și perspective”, în: *Candela Moldovei*, an XV, nr. 8-9, august-septembrie 2006, p. 11.

⁵ † Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, „Exigențele ecumenismului actual din punctul de vedere al Bisericii Ortodoxe Române”, conferință susținută în Aula Senatului Universității Ludwig-Maximilian din München (9 mai 2003), în: *Biserica Ortodoxă Română*, CXXI (2003), nr. 1-6, p. 29.

bătrâni. Societatea Biblică se află în pragul de a finaliza transpunerea în format Braille a Sfintei Scripturi, cât și o traducere interconfesională în limba română a Noului Testament.

O recomandare majoră a celei de-a doua Adunări Ecumenice Europene de la Graz, din anul 1997, se referea la necesitatea implicării Bisericilor noastre în depășirea situațiilor de conflict în duhul dragostei creștine. Astfel, în ultimii ani s-au născut concepte ca „vindecarea memoriilor” sau „memorii reconciliate”. Ca urmare a acestei recomandări, chiar Fundația Pro Oriente din Viena, în colaborare cu Facultatea de Teologie Ortodoxă din Alba-Iulia, a demarat un proiect de cercetare științifică a istoriei relațiilor dintre Biserica Greco-Catolică și Biserica Ortodoxă din Transilvania.

Un alt proiect intitulat „Vindecarea rănilor trecutului” a debutat în România, tot în Transilvania, în 2005, fiind mai apoi extins la nivelul întregii țări. Este vorba de o abordare interconfesională cu scopul de cunoaștere reciprocă a istoriei tuturor confesiunilor creștine, la care au participat mai multe instituții: eparhii ortodoxe, alte confesiuni creștine, opt Facultăți de Teologie, două Facultăți de Istorie, o Facultate de Psihologie și două Facultăți de Sociologie.

Pe lângă aceste proiecte interconfesionale, Biserica Ortodoxă Română împreună cu celelalte Biserici din România a fost gazda celei de-a treia Adunări Ecumenice Europene, organizată de Conferința Bisericilor Europene și de Consiliul Conferințelor Episcopale Europene, desfășurată în perioada 4-9 septembrie 2007, la Sibiu. Acesta a fost cel mai important eveniment ecumenic european al anului 2007.

Tema dezbătută la Sibiu: „Lumina lui Hristos luminează tuturor. Speranță pentru reînnoire și unitate în Europa”, are relevanță deosebită pentru viața Bisericilor și a creștinilor din Europa. Lumina lui Hristos strălucește în Biserici, în viața familiilor creștine, acolo unde dragostea și solidaritatea înving egoismul individual și colectiv, unde cercetarea științifică se întâlnește cu căutarea sensului vieții și al sfințeniei, în pasiunea pentru adevăr, în lupta pentru dreptate, pace și reconciliere, la nivel local și în întreaga lume⁶.

Această orientare ecumenică a Bisericii Ortodoxe Române este evidentă în cooperarea strânsă pe care o avem cu Conferința Bisericilor Europene în multe din proiectele de anvergură europeană ale acesteia, dar și cu Consiliul Ecumenic al Bisericilor. Din anul 1979, Biserica Ortodoxă Română a dezvoltat un dialog teologic actual cu Biserica Evanghelică din Germania, ultima sesiune cu tematică ecleziologică desfășurându-se la Eisenach, în anul 2006.

Cu aceeași deschidere ecumenică pentru dialog, Biserica Ortodoxă Română este reprezentată constant în Comisia mixtă internațională pentru dialog teologic între Biserica Ortodoxă și Biserica Romano-Catolică. Acordul teologic ortodoxo-catolic de la Ravenna (8-15 octombrie 2007) aduce speranță pentru continuarea dialogului⁷.

Printre marile realizări ecumenice ale celor 20 de ani de libertate se numără vizita Papei Ioan Paul al II-lea la București, în mai 1999, precum și a Preafericitului Părinte Teoctist, Patriarhul României, la Vatican, în octombrie 2002. Aceasta a fost prima vizită a unui Papă al Romei în România, dar și prima vizită a unui Papă într-o țară majoritar ortodoxă, deschizând, astfel, calea pentru noi întâlniri în alte țări de tradiție ortodoxă (Georgia, noiembrie 1999, Grecia, mai 2001, Ucraina, iunie 2001, Bulgaria, mai 2002). Aceste vizite au marcat relațiile dintre ortodocși și catolici în mod profund.

În acest an (8 mai 2009), ortodocșii și catolicii din România au celebrat împreună 10 ani de la această vizită istorică, îndeosebi pentru că „Papa Ioan Paul al II-lea a fost un apostol al păcii și al unității”⁸.

⁶ Cf. Mihai Săsăujan, „A III-a Adunare Ecumenică Europeană de la Sibiu (4-9 septembrie 2007)”, în: Studii Teologice, Seria a III-a, III (2007), nr. 3, pp. 181-182.

⁷ Cf. Arhid. Ioan I.Ică jr., „Important acord teologic ortodox-catolic pe tema sinodalității și autorității pe marginea celei de-a X-a sesiuni plenare a Comisiei mixte internaționale pentru dialog teologic între Biserica Ortodoxă și Biserica Romano-Catolică. Ravenna, 8 - 15 oct. 2007”, în: Studii Teologice, Seria a III-a, III (2007), nr. 3, pp. 227-256.

⁸ *Recunoștință și speranță* - Mesajul Preafericitului Părinte Patriarh Daniel adresat participanților la Simpozionul aniversar „Întâlnire în lumina Învierii”, Palatul Patriarhiei, 8 mai 2009. www.basilica.ro/ro/documente/.

Fiind moștenitori și păstrători ai civilizației și culturii creștine a continentului european, și situându-ne geografic la întâlnirea dintre Răsărit și Apus, noi românii avem vocația de-a promova dialogul și cooperarea în Europa. În acest sens considerăm însă că unitatea Europei nu trebuie să se reducă numai la nivelul economic și politic, ci trebuie extinsă și la valorile spirituale și morale creștine. Într-o lume a pieței și a profitului material cu orice preț, Bisericile au vocația de-a mărturisi și promova adevărurile fundamentale ale Evangheliei iubirii lui Hristos, demnitatea persoanei umane, ce poartă în ea chipul lui Dumnezeu, darul sacru al vieții, identitatea etnică a fiecărui popor și solidaritatea între popoare, pentru a ieși din situațiile de criză spirituală și materială.

Deși între Ortodoxie și Catholicism există încă deosebiri și obstacole în refacerea unității eclesiale, totuși aceste două Biserici majore percep, proclamă și promovează, în comun sau în paralel, transcendența persoanei și sfințenia vieții, demnitatea și eternitatea umanului iubit de Dumnezeu și iubitor de Dumnezeu. Valorile autentice și mari nu pot fi închise în frontiere și tipare înguste. Ca și lumina, ele se revarsă dincolo de sursa sau contextul care le-a generat. Ceea ce este profund uman, lumină sau frumusețe spirituală a chipului lui Dumnezeu în om, se împărtășește și se recunoaște pe plan universal, devenind patrimoniu spiritual al umanității, care deodată include și transcende specificul individual, național, religios și cultural. Aceste valori spirituale universale trebuie să fie mereu în centrul reflecției și misiunii Bisericii lui Hristos, întrucât Biserica trăiește din Sfânta Euharistie ca prezență și iubire a lui Hristos, Mântuitorul lumii.

† DANIEL

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

BIROUL DE PRESĂ AL PATRIARHIEI ROMÂNE